AMRITA VIDYALAYAM

ANNUAL EXAMINATION 2018 - '19

Class : IX **Marks : 80**
Time : 3 hrs

संस्कृतम्

निर्देशा:
अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वार: खण्डा: सन्ति।
प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।
प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।
सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि।
खण्ड: क - अपठित अवबोधनम् - 5
खण्ड: ख - रचनात्मक कार्यम् - 15
खण्ड: ग - अनुप्रयुक्त व्याकरणम् - 25
खण्ड: घ - पठित अवबोधनम् - 35

खण्ड: क - अपठित अवबोधनम्

1. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत।

श्रीमदनमोहनमालवीयस्य जन्म प्रयागेऽभवत्। अस्य पिता श्री व्रजनाथ: संस्कृतविद्वान् आसीत्। प्रयागे बी.ए. परीक्षामुत्तीर्य मदनमोहन: अध्यापकोऽभवत्। पश्चात् स: पत्रस्य सम्पादक: अभवत्। संभाषणे स: अतिपटु: आसीत्। कालान्तरे स: स्वतन्त्रता - संग्रामे कारावासं प्राप्तवान्। राजनीतौ स: प्रसिद्ध: आसीत्। शिक्षायामपि स: पारंगतोऽभवत्। वारणस्यां स: हिंदु - विश्वविद्यालयस्य स्थापनमकरोत्। अस्य सञ्चालनाय स: कोटिश: रूप्यकाणि संगृहीतवान्। स: जनै: महामना इति ख्यात:।

I. एकपदेन उत्तरत। **1**

क. राजनीतौ क: प्रसिद्ध: आसीत्?
ख. हिंदु - विश्वविद्यालयस्य स्थापनां स: कुत्र अकरोत्?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत। **2**

क. विश्वविद्यालयस्य सञ्चालनाय स: किं कृतवान्?
ख. मदनमोहनमालवीय: कस्मिन् पटु: आसीत्?

III. भाषिककार्यम्। **2**

क. गद्यांशे 'निपुण:' इति पदस्य समानार्थकं पदं किम्?
ख. अस्य सञ्चालनाय ....। अत्र 'अस्य' इति पदं कस्मै प्रयुक्तम्?
ग. प्राप्तवान् इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम्?
घ. गद्यांशे 'शिष्य:' इति पदस्य विलोमपदं किम्?

खण्डः ख – रचनात्मकं कार्यम्

2. **भवान् पर्यावरणस्य रक्षणार्थं किं किं कतुम् इच्छति इति अधिकृत्य स्वक्षेत्रस्य पर्यावरणाधिकारिणं प्रति लिखितं पत्रं मञ्जुषापदैः पूरयित्वा पुनः लिखत।** 5

(प्रयोगः, फलदायकम्, जलशुद्धिः, पर्यावरणस्य, चर्चा, रक्षणाय, सफलाः, सहयोगम्, अवकरः, निवारयितुम्)

54, श्रीरामपुरम्
वसुन्धरा एनक्लेव
दिल्ली – 96
दिनाङ्कः – 21.12.2018
माननीयः पर्यावरणाधिकारी

सेवायां निवेदनम् अस्ति यत् अस्माकं क्षेत्रस्य (क) -------- रक्षणाय अहं भवतां (ख) --------- इच्छामि। महानगरेषु वर्धमानं प्रदूषणं दृष्ट्वा पर्यावरणस्य (ग) ----------- उपायानां विषये विभिन्नगोष्ठ्याम् (घ) ---------- भवेयुः। जनाः गृहात् बहिः (ङ) ------- न क्षेपणीयाः। जलप्रदूषण – निवारणाय समये – समये (च) -------- करणीयाः। जनाः निजगृहेषु अपि एकं (छ) --------- वृक्षं आरोपयन्तु। ध्वनिप्रदूषणं (ज) ---------- ध्वनिप्रसारकयन्त्राणां न्यूनतमः (झ) ------- करणीयः। आशसे, भवत्सहयोगेन ईदृशाः प्रयासाः (ञ) -------- भवेयुः इति प्रयत्नः करणीयः।

सधन्यवादः
भवदीयः
अभिषेकः

3. **अधोदत्तं चित्रं दृष्ट्वा संस्कृतेन पञ्चवाक्यानि लिखत।** 5

(महाभारतम्, श्रीकृष्णः, अर्जुनाय, युध्दसमये, उपदेशान्, मोहात्, ददाति, कर्तव्यपालनम्, युद्धाय, सन्नद्धः)

4. संस्कृतभाषायाम् अनुवादं कुरुत। 5

क. You both read books.

ख. A boy brought water.

ग. Children are laughing.

घ. The runner is running.

ङ. The river is flowing.

खण्डः ग – अनुप्रयुक्तव्याकरणम्

5. संस्कृतवर्णमाला।

अ. अधोलिखितयोः शब्दयोः उचितवर्णसंयोजनं विन्यासं वा लिखत। 1

क. स् + व् + आ + र् + थ् + आ + न् + ध् + अः = -----------

ख. प्रयच्छति = -----------

आ. उच्चारणस्थानानि। 2

क. 'यदि' इति शब्दे कः वर्णः दन्त्यः अस्ति?

ख. हकारस्य उच्चारणस्थानं किम्?

6. रेखाङ्कितानां शब्दानां सन्धिं सन्धिविच्छेदं वा लिखत। 4

क. त्वं मामुपेक्ष्य कुत्र गच्छसि?

ख. सः विद्यालयात् कथमागतः?

ग. पुरुषार्थैरेव लक्ष्यं प्राप्यते।

घ. राज्ञः प्रत्यवदत्।

7. उचित शब्दैः रिक्तस्थानानि पूरयत। 6

क. शोभनः बालकः प्रातः ------ नमति। (मात्रे, मातुः, मातरम्)

ख. ------ गतिः तीव्रा भवति। (वायोः, वायुः, वायुना)

ग. फलानि ------ पतन्ति। (वृक्षात्, वृक्षस्य, वृक्षेण)

घ. ------ बालिके तरणताले तरतः। (इदम्, इमौ, इमे)

ङ. वाटिकायां ------- मित्रे वार्तालापं कुरुतः। (द्वे, द्वौ, द्वि)

च. उद्याने ------ लताः सन्ति। (चत्वारि, चत्वारः, चतस्रः)

8. कोष्ठके प्रदत्तधातूनाम् उचितैः रूपैः रिक्तस्थानानि पूरयत। 3

क. शकुन्तला आश्रमे पुष्पाणि ----------। (चि, लट्)

ख. अनुशासनबद्धः बालः यथाकालं सर्वं कार्यं कर्तुं ----------। (शक्, लट्)

ग. त्वं ध्यानेन परीक्षां ---------। (लिख्, लोट्)

9. उचितं विभक्तिं प्रयुज्य रिक्तस्थानानि पूरयत। 4

क. इमं --------- परितः राजपथं वर्तते। (विद्यालय)

ख. --------- मा प्रमद। (स्वाध्याय)

ग. कृष्णः --------- अलम्। (कंस)

घ. --------- हीनः पशुभिः समानः। (विद्या)

10. प्रकृति प्रत्ययं संयोज्य वा विभज्य रिक्तस्थानानि पूरयत। 3

क. प्रदर्शिनीं ------------ वयं गमिष्यामः। (दृश् + तुमुन्)

ख. छात्रः ------------ गुरुं प्रणमति। (नत्वा)

ग. अहं ------------ आपणं प्रविशामि। (पठित्वा)

11. उपसर्गं संयोज्य वा विभजय रिक्तस्थानानि पूरयत। 2

क. वयं नियमान् ------------। (परि + पाल् + लट्)

ख. कृषकः क्षेत्रात् -----------। (आ, गम्, लङ्)

खण्डः घ - पठित अवबोधनम्

12. अधोलिखितं गद्यांशं, नाट्यांशं च पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत।

अ. गद्यांशः

धर्मो रक्षति रक्षितः इत्यार्षवचनम्। पर्यावरणरक्षणमपि धर्मस्यैवाङ्गमिति ऋषयः प्रतिपादितवन्तः। तत एव वापीकूपतडागादि निर्माणं देवायतनविश्रामगृहादिस्थापनञ्च धर्मसिद्धेः स्त्रोतोरूपेणाङ्कीकृतम्। कुक्कुरसूकर सर्पनकुलादिस्थलचराः, मत्स्यकच्छपमकरप्रभृतयो जलचरश्चापि रक्षणीयाः। यतस्ते स्थलमलापनोदिनो जलमलापहारिणश्च। प्रकृतिरक्षयैव संभवति लोक रक्षेति न संशयः।

I. एकपदेन उत्तरत। 2

क. कुक्कुरसूकरसर्पनकुलादयः के सन्ति?

ख. जलचराः के सन्ति?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत। 2

ऋषयः किम् प्रतिपादितवन्तः?

III. भाषिककार्यम्। 2

क. 'मन्दिरम्' इत्यर्थे अत्र किं पदं प्रयुक्तम्?

ख. 'धर्मः' इति पदस्य विशेषणपदं किम्?

ग. 'ऋषीणां वचनम्' इत्यस्मिन् अर्थे किं पदं प्रयुक्तम?

घ. 'यतस्ते' इति पदस्य सन्धिविच्छेदं कुरुत।

आ. पद्यांशः

तस्य तीक्ष्णनखाभ्यां तु चरणाभ्यां महाबलः।
चकार बहुधा गत्रे व्रणान्पतगसत्तमः ॥

I. एकपदेन उत्तरत। 2

क. महाबलः कः आसीत्?

ख. जटायुः कस्य गात्रे व्रणान् अकरोत्?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत। 2

जटायुः किम् अकरोत्?

III. भाषिककार्यम्। 2

क. 'शरीरे' इति पदस्य पर्यायपदं किम्?

ख. 'तस्य' इति सर्वनामपदं कस्मै प्रयुक्तम्?

ग. अस्मिन् श्लोके क्रियापदं किम्?

घ. अस्मिन् श्लोके जटायोः विशेषणमेकं लिखत।

इ. नाट्यांशः

पुरुषः - भो स्तपस्विन्! कथं मामुपरुणासि। प्रयत्नेन किं न सिद्धं भवति? कावश्यकता शिलानाम्? सिकताभिरेव सेतुं करिष्यसि? स्वसंकल्पदृढतया।

तपोदत्तः - आश्चर्यम्। सिकताभिरेव सेतुं करिष्यसि? सिकता जलप्रवाहे स्थास्यन्ति किम्? भवता चिन्तितं न वा।

पुरुषः - (सोत्प्रासम्) चिन्तितं चिन्तितम्। सम्यक् चिन्तितम्। नाहं सोपानमार्गैः अट्टमधिरोढुं विश्वसिमि। समुत्प्लुत्यैव गन्तुं क्षमोऽस्मि।

तपोदत्तः - (सव्यङ्ग्यम्) साधु साधु! आञ्चनेयमप्यतिक्रामसि।

पुरुषः - (सविमर्शम्) कोऽत्र सन्देहः?

I. एकपदेन उत्तरत। **2**

क. पुरुषः काभिः एव सेतोः निर्माणं करोति?

ख. केन सर्वं सिद्धं भवति?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत। **2**

पुरुषः कस्मिन् न विश्वसिति?

III. भाषिककार्यम्। **2**

क. "न अहं सोपानमार्गे ....। अस्मिन् वाक्ये 'अहम्' इति कर्तृपदस्य क्रियापदं किम्?

ख. 'अवरोधं करोषि' इति पदस्य समानार्थकपदं किम्?

ग. एकं अव्ययपदं चित्वा लिखत।

घ. 'सिकताभिरेव' इति पदस्य सन्धिविच्छेदं कुरुत।

13. रेखाङ्कितानि पदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत। **5**

क. श्रेष्ठिनः शिशुः स्नानोपकरणमादाय अभ्यागतेन सह प्रस्थितः।

ख. तपोदत्तः अक्षरज्ञानं विनैव वैदुष्यमवाप्तुम् अभिलषति।

ग. वृक्षकर्तनात् शुद्धवायुः न प्राप्यते।

घ. श्वेतकेतुः सर्वप्रथमम् आरूणिं मनसः स्वरूपस्य विषये पृच्छति।

ङ. गुरुगृहं गत्वैव विद्याभ्यासः करणीयः।

14. निम्नलिखितपद्यद्वयस्य अन्वयं पूरयित्वा पुनः लिखत। **4**

क. ततः पर्वतशृङ्गाभस्तीक्ष्णतुण्डः खगोत्तमः।
वनस्पतिगतः श्रीमान् व्याजहार शुभां गिरम् ॥

अन्वयः - ततः ------------ तीक्ष्णतुण्डः ----------- वनस्पतिगतः ---------- शुभां गिरम् ---------- ॥

ख. न ते क्षेपेण रुष्यामि, रुष्यता भवता रमे।

किमुक्त्वा नापराध्दोऽहं, कथं तिष्ठति यत्विति ॥

अन्वयः - रुष्यता ------- रमे! ते -------- न रुष्यामि, किं ---------

अहं --------- कथं तिष्ठति, यातु इति।

15. घटनाक्रमानुसारं लिखत। **4**

क. "तदर्पय मे तुलाम्, यदि दारकेण प्रयोजनम्" इति।

ख. ततः स श्रेष्ठी सभ्यानमग्रे आदितः सर्वं वृत्तान्तं निवेदयामास।

ग. स च विभवक्षयाद्देशान्तरं गन्तुमिच्छन् व्यचिन्तयत्।

घ. पश्यतो मे नदीतटाच्छ्येनेन अपहृतः शिशुः।

ङ. "कथ्यतां कुत्र मे शिशुर्यस्त्वया सह नदीं गतः"?

च. परमहं नद्यां स्नानार्थं गमिष्यामि।

छ. भोः श्रेष्ठिन्। दीयतां मे सा निक्षेपतुला।

ज. स आह - "नदीतटात्स श्येनेन हृतः" इति।

16. अधोलिखित वाक्येषु रेखाङ्कितपदानां कृते उचितम् अर्थं चित्वा लिखत। **4**

क. <u>व्यपनयतु</u> भवाञ्छङ्काम्।

(व्ययीकरोतु, दूरीकरोतु, गच्छतु)

ख. पृष्टश्च तेन <u>वणिजा</u>।

(वाणिना, वीणावादी, व्यापारिणा)

ग. <u>क्षिप्रं</u> वैदेहीं च ददर्श सः।

(कोपः, शीघ्रम्, मन्दम्)

घ. भूय एव मां <u>विज्ञापयतु</u>।

(प्रबोधयत, विचार्यत, उत्थापयत)